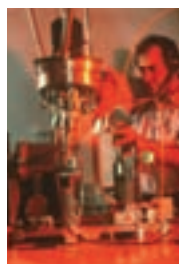
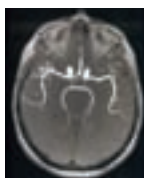
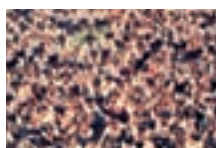
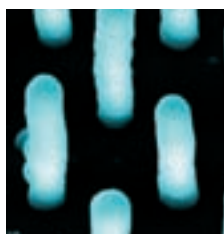

Ethiek van

Wetenschap en Technologie

bij UNESCO

E
T
H
I
E
K

Afdeling Ethiek van Wetenschap en Technologie
Sector Sociale en Menswetenschappen
Organisatie van de Verenigde Naties voor
Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur (UNESCO)

Ethiek van wetenschap & technologie bij UNESCO

WAT EN WANNEER

De betrokkenheid van UNESCO bij het stimuleren van internationale reflectie over de ethiek van levenswetenschappen begon in de jaren 70 en leidde tot de oprichting van het Programma voor Ethiek van Wetenschap en Technologie in de jaren 90 (met om te beginnen, in 1993, de focus op de bio-ethiek). Dit programma richt zich op twee belangrijke aandachtspunten:

- het feit dat razendsnelle ontwikkelingen in de wetenschap lang niet altijd worden gekoppeld aan een algemeen maatschappelijk debat over de gevolgen hiervan;
- het feit dat de ongebreidelde wetenschappelijke vooruitgang niet altijd ethisch verantwoord is.

WAAROM UNESCO

In dit tijdperk van globalisering zijn de ontwikkeling en verspreiding van wetenschap en technologie een zaak van de hele wereld geworden. Het is dan ook van groot belang om gemeenschappelijke normen en waarden en ethische principes op dat vlak te ontwikkelen en te verspreiden, om de wetenschappelijke en technologische vooruitgang in goede banen te leiden en om ervoor te zorgen dat ook iedereen op deze wereld van de voordelen van die vooruitgang kan genieten.

UNESCO, als VN-organisatie met een bijzondere opdracht op het vlak van sociale en menswetenschappen, is uitstekend geplaatst om een internationaal ethisch netwerk voor wetenschap en technologie uit te bouwen en te promoten. Door het Programma voor Ethiek van Wetenschap en Technologie op te nemen in de Sector voor Sociale en Menswetenschappen, erkent UNESCO dat ethiek:

- moet wortelen in een filosofische reflectie;
- zich moet baseren op het systeem van de mensenrechten;
- moet werken binnen de wetenschappen, maar op een onafhankelijke en kritische manier.

Deze principes vormen een stevige basis voor het programma waarop verder kan worden gebouwd aan een doeltreffende samenwerking met wetenschappen, de introductie van ethiek in het onderwijs en de versterking van de ethische link tussen de wetenschappelijke en technologische ontwikkeling enerzijds en

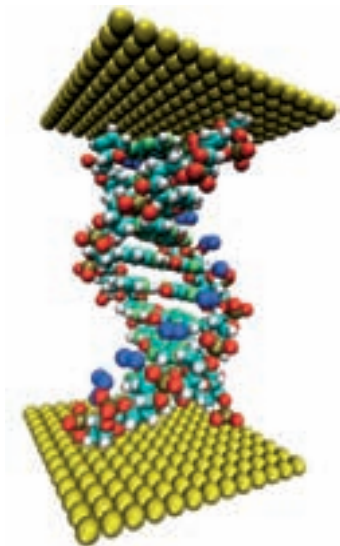
de culturele, juridische en religieuze context waarin deze ontwikkeling plaatsvindt anderszijds.

WIE EN HOE?

De Afdeling Ethiek van Wetenschap en Technologie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van de activiteiten die in het programma worden beschreven. Via deze activiteiten smeedt en versterkt UNESCO de banden tussen ethici, wetenschappers, beleidsmakers en het grote publiek, met als doel de lidstaten te helpen bij het opstellen van een krachtig en verantwoord beleid omtrent ethische kwesties op het vlak van wetenschap en technologie.

De activiteiten van deze Afdeling zijn onder te brengen in twee belangrijke domeinen, **bio-ethiek** en **wetenschap en technologie**, en worden ondersteund door diverse omvangrijke projecten:

- Ondersteuning van Bio-ethiek Commissies
(*Assisting Bioethics Committees - ABC*)
- Programma voor ethiekonderwijs
(*Ethics Education Programme - EEP*)
- Wereldobservatorium voor ethiek
(*Global Ethics Observatory - GEObs*)
- Ethiek over de hele wereld
(*Ethics around the World*)

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/ethics](http://www.unesco.org/shs/ethics)

Bio-ethiek

UNESCO houdt zich al sinds de jaren 70 bezig met bio-ethiek en begon in 1993 officieel met haar programma in dit domein. Dit programma biedt een intellectueel forum voor multidisciplinaire, pluralistische en multiculturele reflectie over bio-ethiek via de verschillende statutaire organen en door de organisatie van, en deelname aan, activiteiten rond bio-ethiek over de hele wereld. UNESCO wil zowel nationaal als internationaal het debat aanzwengelen over de voornaamste ethische vraagstukken die voortvloeien uit de recente ontwikkelingen in de levenswetenschappen en hun toepassingen, met als doel te komen tot een gezamenlijk ethisch kader voor de internationale gemeenschap en haar lidstaten.

STATUTAIRE ORGANEN

UNESCO heeft twee statutaire organen voor bio-ethiek waarvoor de afdeling dienst doet als secretariaat: de Internationale Commissie voor Bio-ethiek (IBC) en de Intergouvernementele Commissie voor Bio-ethiek (IGBC).

■ Internationale Commissie voor Bio-ethiek (IBC)

De IBC werd opgericht in 1993. Dit orgaan bestaat uit 36 onafhankelijke experts, benoemd door de directeur-generaal van UNESCO, en volgt de ontwikkeling van de levenswetenschappen en hun toepassingen op de voet, om te waken over het respect voor de menselijke vrijheid en waardigheid. De IBC is het enige mondiale forum ter wereld voor diepgaande reflectie over bio-ethiek. De opdracht van deze commissie is:

- 1/ het bevorderen van reflectie over ethische en juridische vraagstukken die voortvloeien uit natuurwetenschappelijk onderzoek en de toepassingen hiervan;
- 2/ het stimuleren van de uitwisseling van ideeën en informatie, met name via onderwijs;
- 3/ het aanmoedigen van sensibiliseringscampagnes bij het grote publiek, bij specifieke doelgroepen en bij beleidsmakers die betrokken zijn bij bio-ethische kwesties;
- 4/ het samenwerken met internationale gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties die betrokken zijn bij bio-ethische vraagstukken, even-

als met nationale en regionale commissies voor bio-ethiek en gelijkaardige instanties;

- 5/ het bijdragen aan de verspreiding van de principes die zijn opgenomen in de *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* van UNESCO en aan een verdere uitdieping van de bio-ethische vraagstukken die door de ontwikkeling en toepassing van de betreffende technologieën worden opgeworpen.

■ Intergouvernementele Commissie voor Bio-ethiek (IGBC)

De IGBC werd opgericht in 1998 en bestaat uit 36 lidstaten, verkozen door de Algemene Conferentie van UNESCO, waarvan de vertegenwoordigers ten minste eenmaal per twee jaar samenkomen om de IBC-adviezen en -aanbevelingen te bespreken. De IGBC informeert de IBC over het resultaat van die bespreking en geeft dit, samen met voorstellen voor de opvolging van de adviezen en aanbevelingen van de IBC, door aan de directeur-generaal van UNESCO, die deze informatie op zijn beurt doorspeelt naar de lidstaten, de Uitvoerende Raad en de Algemene Conferentie.

NORMATIEVE ACTIVITEITEN

De noodzaak om universele ethische richtlijnen vast te leggen voor alle mogelijke bio-ethische vraagstukken en om het ontstaan van gemeenschappelijke normen en waarden te stimuleren, klinkt steeds luid in het internationale debat. De behoefte aan normatieve activiteiten op het vlak van bio-ethiek leeft overal ter wereld en wordt dikwijls vertolkt door burgers en beleidsmakers én door wetenschappers en praktici zelf.

In de loop der jaren heeft UNESCO haar normatieve rol op het vlak van bio-ethiek bevestigd door de goedkeuring van de volgende internationale instrumenten:

- *Universele Verklaring over het Menselijk Genoom en de Mensenrechten* (1997, bekrachtigd door de Algemene Vergadering van de VN in 1998)
- *Internationale Verklaring inzake Menselijke Genetische Gegevens* (2003)
- *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* (2005)

SENSIBILISERING & CAPACITEITSOPBOUW

UNESCO tracht bio-ethische issues voor specifieke regio's te definiëren om vervolgens gepaste strategieën te kunnen ontwikkelen om de ethische reflectie in die regio's te stimuleren en te verdiepen. De Organisatie draagt eveneens bij tot de sensibilisering en vorming van specialisten (onderzoekers, juristen, journalisten e.d.), beleidsmakers, bepaalde doelgroepen en het grote publiek.

UNESCO geeft advies aan lidstaten die reflectie en debatten over bio-ethiek op gang willen brengen, nationale commissies voor bio-ethiek willen oprichten en nationale normen of wetten willen vastleggen op dat vlak. De Organisatie levert ook een bijdrage aan nationale en regionale capaciteitsopbouw door ondersteuning bij de uitbouw van netwerken van specialisten en instellingen in het domein van bio-ethiek, en moedigt de vestiging of uitbreiding aan van regionale informatie- en documentatiecentra voor bio-ethiek. Op universitair niveau ten slotte zijn er de UNESCO-leerstoelen voor bio-ethiek die de samenwerking tussen de universiteiten in een bepaalde regio en UNESCO vergemakkelijken op het vlak van de vorming in bio-ethiek.

INTERNATIONALE SAMENWERKING & COÖRDINATIE

Door haar normatieve activiteiten en haar unieke multiculturele en multidisciplinaire intellectuele forums, wordt UNESCO beschouwd als de belangrijkste organisatie voor bio-ethiek binnen het systeem van de VN. Vandaar dat UNESCO ook fungeert als permanent secretariaat voor de VN - *Inter-Institutionele Commissie voor Bio-ethiek*, die in 2004 werd opgericht door de directeur-generaal van UNESCO. De commissie bestaat uit organisaties die iets te maken hebben met bio-ethiek – leden, zoals de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) – evenals internationale en intergouvernementele organisaties en instellingen die uitstaans hebben met bio-ethiek – buitengewone leden, zoals de Afrikaanse Unie en de Raad van Europa. Deze commissie biedt een forum voor informatie-uitwisseling en debatten over bio-ethische en aanverwante vraagstukken, met speciale aandacht voor de mensenrechten. De commissie onderzoekt actuele onderwerpen en kwesties om gevallen op te sporen waar een gezamenlijke inspanning nodig is, of waar moet worden bijgestuurd om de samenwerking weer vlot te trekken.

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/bioethics](http://www.unesco.org/shs/bioethics)

Wetenschap & technologie

UNESCO's Programma voor Ethiek van Wetenschap en Technologie, dat al bestaat sinds 1998, beoogt de bestudering van wetenschap en technologie in een ethisch kader door nieuwe uitdagingen te signaleren en mensen te sensibiliseren voor de ethische implicaties hiervan, door conceptuele kaders uit te werken en te verfijnen in samenspraak met zoveel mogelijk betrokken partijen, en door de waarde van nieuwe ethische benaderingen te evalueren.

Het programma focust in het bijzonder op:

- **De ethiek van de wetenschap**, met de nadruk op de fundamentele waarden en basisregels van wetenschappelijk onderzoek en de toepassing ervan – met name met het oog op het toenemende risico op belangenconflicten (bv. door de druk om te publiceren, door commercialisering of door veiligheidsvereisten) – en op de evaluatie van de institutionele mechanismen die de academische vrijheid en verantwoordelijkheid regelen.
- **De ethiek van het milieu**, waarbij wordt getracht de morele waarden die noodzakelijk zijn voor onze relatie tot het milieu, te bepalen, te verduidelijken en in de schijnwerpers te plaatsen, in het licht van uitdagingen als de opwarming van de aarde, de toenemende druk op schaarse hulpbronnen en op kwetsbare socio-ecosystemen.
- **De ethische vraagstukken i.v.m. nieuwe uitdagingen en technologieën**, zoals ruimtevaarttechnologie, nanotechnologie en de toenemende technologische mogelijkheden om mensen en informatiestromen te volgen en te controleren, met speciale aandacht voor de noden van ontwikkelingslanden, die toegang zouden moeten hebben tot creatieve en innovatieve low tech en low cost technologieën die tegemoetkomen aan hun sociale behoeften.

STATUTAIR ORGAAN

De afdeling doet dienst als secretariaat voor de *Commissie voor de Ethiek van Wetenschappelijke Kennis en Technologie (COMEST)*, een adviesorgaan en reflectieforum dat in 1998 werd opgericht en bestaat uit 18 onafhankelijke experts. COMEST heeft als opdracht ethische principes te formuleren die kunnen dienen als criteria voor beleidsmakers in zaken die meer zijn dan puur economische aangelegenheden. Deze commissie geeft ook de directeur-generaal advies over kwesties die hem worden voorgelegd door UNESCO.

De taken van COMEST zijn:

- 1/ UNESCO adviseren inzake haar Programma voor Ethiek van Wetenschap en Technologie;
- 2/ een intellectueel forum vormen voor de uitwisseling van ideeën en ervaringen;
- 3/ in dat kader vroegtijdig risicovolle situaties signaleren;
- 4/ beleidsmakers in dit domein adviseren;
- 5/ de dialoog tussen de wetenschap, de beleidsmakers en het grote publiek bevorderen.

Het werk van deze commissie heeft tot doel:

- het mondiale debat op regionaal niveau brengen, een betere relatie met de wetenschappelijke wereld tot stand brengen en focussen op issues die voor specifieke regio's van belang zijn;
- de lidstaten specifieke instrumenten aanbieden die beantwoorden aan hun behoeften, met name via normatieve activiteiten;
- erover waken dat de opgelegde normen en waarden ook effectief worden nageleefd, een bewustwordingsproces opgang brengen i.v.m. ethische kwesties en helpen met de capaciteitsopbouw om hier correct mee om te kunnen gaan; speciale aandacht gaat hierbij uit naar de ethische vorming binnen het wetenschappelijk onderwijs.

UNESCO brengt ad hoc groepen van vooraanstaande experts samen om studies op topniveau te verrichten en vervolgens aanbevelingen te doen op het vlak van ethiek. Op dit moment gaat het dan vooral om de ethiek van de wetenschap, de ethiek van het milieu en ethische vraagstukken i.v.m. nieuwe uitdagingen en technologieën. UNESCO richt zich echter ook op andere thema's zoals de ethiek rond het gebruik van water, de ethiek van de ruimte en het voorzorg-principe.

UNESCO is zich terdege bewust van het feit dat sensibilisering essentieel is voor het stimuleren van een ethisch denken en handelen in wetenschap en technologie. Daarom bestaat haar doelgroep niet alleen uit ethici, wetenschappers en beleidsmakers, maar evenzeer uit 'gewone mensen', en met name jongeren. Dit weerspiegelt zich ook heel duidelijk in de samenstelling van de deelnemers aan de gewone sessies van COMEST die overal ter wereld worden gehouden. UNESCO's inspanningen voor capaciteitsopbouw op het vlak van ethiek in wetenschap en technologie nemen dan ook de vorm aan van vorming en onderwijs, de uitbouw van netwerken, het voorzien van middelen en technisch advies.

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/est](http://www.unesco.org/shs/est)

Ondersteuning van commissies voor bio-ethiek (ABC)

Het ABC-initiatief (*Assisting Bioethics Committees*) is bedoeld om de infrastructuur voor bio-ethiek in de lidstaten te versterken door de oprichting van Nationale Commissies voor Bio-ethiek en de ondersteuning van reeds bestaande commissies. Dit vormt een essentieel onderdeel van de capaciteitsopbouw door UNESCO op het vlak van bio-ethiek. Het initiatief vloeit voort uit de *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* (2005), die pleit voor de oprichting van onafhankelijke, multidisciplinaire en pluralistische bio-ethiekcommissies op nationaal, regionaal, lokaal en/of institutioneel niveau. Bio-ethiekcommissies dienen als platforms van waaruit UNESCO's verklaringen inzake bio-ethiek in de praktijk kunnen worden gebracht, advies en begeleiding aan beleidsmakers kan worden gegeven, en debatten, analyses en beleidsontwikkeling op het vlak van ethiek kunnen worden gelanceerd.

Binnen de ABC-strategie wordt capaciteitsopbouw in de volgende drie stappen gerealiseerd:

HET VERZAMELEN VAN GEGEVENS

De eerste stap bestaat uit het verzamelen van gegevens over bestaande ethische commissies, ethische deskundigheid, ethische vorming op universitair niveau, ethische adviesorganen op verschillende niveaus, ethische richtlijnen en daaraan gerelateerde wetgeving, gedragscodes en ethische beoordelingsmechanismen in een bepaald land. Deze gegevens vormen de basis voor de 'diagnose' van de bestaande ethische infrastructuur en worden opgeslagen in het Wereldobservatorium voor ethiek (zie ook bij GEObs).

HET AANBIEDEN VAN PRAKTISCHE INFORMATIE

UNESCO heeft alle praktische informatie over Nationale Commissies voor Bio-ethiek gebundeld in een aantal handleidingen, waaronder:

- *Guide No. 1 – Establishing Bioethics Committees*
- *Guide No. 2 – Bioethics Committees at Work: Procedures and Policies*
- *Guide No. 3 – Educating Bioethics Committees*

Deze handleidingen geven alle nodige informatie: welke stappen moeten worden ondernomen voor de oprichting van een Nationale Commissie voor Bio-ethiek (Guide No. 1); wat de aanbevolen methoden en procedures zijn om tot een effectieve en efficiënte werking van een dergelijke commissie te komen (Guide No. 2); wat de mogelijkheden zijn voor een goede opleiding en training van de commissieleden (Guide No. 3). UNESCO stelt niet een bepaald model voor een commissie voor, maar laat het aan de lidstaten zelf over om een keuze te maken uit de verschillende modaliteiten.

HET GEVEN VAN TECHNISCHE ONDERSTEUNING

Via de Afdeling heeft UNESCO twee werkgroepen samengesteld met experts die praktische ervaring hebben met het werk in een Nationale Commissie voor Bio-ethiek, en die instaan voor de technische ondersteuning bij de oprichting van een dergelijke commissie. De ene werkgroep is Engelstalig, de andere Franstalig. De technische ondersteuning gebeurt in drie etappes:

- Eerst worden er praktische aanbevelingen gedaan voor de oprichting van een Nationale Commissie voor Bio-ethiek;
- Wanneer de commissie eenmaal is opgericht, wordt deze ondersteund bij het ontwikkelen van de gepaste werkmethode en procedures;
- Ten slotte wordt de commissie, wanneer die operationeel is, verder begeleid d.m.v. evaluatie en training van haar leden zodat zij optimaal kan functioneren.

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/ethics/abc](http://www.unesco.org/shs/ethics/abc)

Programma voor Ethiekonderwijs (EEP)

Het belang van ethiekonderwijs in de wereld van de wetenschap kwam duidelijk tot uiting in UNESCO's *Universele Verklaring over het Menselijk Genoom en de Mensenrechten* (1997) en in haar *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* (2005), evenals in de *Verklaring over Wetenschap en Toepassing van Wetenschappelijk Kennis* (1999) van de Wereldconferentie over Wetenschappen. COMEST moedigt in haar rapport *The Teaching of Ethics* (2003) universiteiten en hogescholen aan om in alle graden lessen ethiek te organiseren. Verder adviseert deze commissie UNESCO om ethiekonderwijs in ontwikkelingslanden te organiseren en te ondersteunen, en UNESCO-leerstoelen op te richten om ethiekonderwijs te stimuleren. Tijdens de 32ste Algemene Conferentie van UNESCO in 2003 benadrukten de lidstaten de noodzaak om programma's voor ethiekonderwijs op te starten en te ondersteunen, niet alleen voor bio-ethiek, maar voor alle vormen van wetenschappelijk onderwijs en beroepsopleidingen. Naar aanleiding van deze verklaringen en aanbevelingen is UNESCO in 2004 begonnen met haar Programma voor ethiekonderwijs (EEP), met als algemeen doel de capaciteitsopbouw van de lidstaten op het vlak van ethiekonderwijs.

De activiteiten van dit programma hangen onderling sterk samen en kunnen als volgt worden omschreven:

HET OPSPOREN VAN DESKUNDIGEN OP HET VLAK VAN ETHIEKONDERWIJS

Deze activiteit bestaat uit het verzamelen van informatie over deskundigen op het vlak van ethiek en ethiekonderwijs over de hele wereld om de mogelijkheden voor samenwerking en uitwisseling in kaart te brengen en om het netwerk voor ethiekonderwijs te versterken en uit te breiden. Deze gegevens worden bewaard in het Wereldobservatorium voor ethiek (zie ook bij GEObs).

HET ONDERZOEKEN VAN BESTAANDE ETHIEK-ONDERWIJSPROGRAMMA'S

Om de ontwikkeling, de vergelijking en de eventuele validatie van programma's te vergemakkelijken, is het noodzakelijk om eerst informatie in te winnen over bestaande programma's voor ethiek. Op die manier kun-

nen ervaringsgegevens worden bekeken, vergeleken en uitgewisseld. Deze activiteit verzamelt niet alleen voorbeelden van programma's op het vlak van bio-ethiek (zoals die bestaan in opleidingen voor artsen en verpleegkundigen), maar ook in andere domeinen van de ethiek, bijvoorbeeld milieu-ethiek en wetenschapsethiek (zoals die bestaan in opleidingen voor natuur- en menswetenschappen).

Er zijn vijf verschillende formulieren opgesteld om gestandaardiseerde en vergelijkbare gegevens te bekomen over ethiekonderwijsprogramma's, namelijk voor bachelorprogramma's, masterprogramma's, postgraduaatprogramma's, specialisatieprogramma's en doctoraatprogramma's. Deze formulieren werden en worden verspreid onder een aantal geselecteerde deskundigen in de verschillende lidstaten met het verzoek een zo gedetailleerd mogelijke beschrijving van hun programma te geven. Vervolgens worden zij uitgenodigd om deel te nemen aan regionale vergaderingen om hun bijdragen te bespreken en waar nodig aan te passen. Wanneer de programmabeschrijvingen zijn goedgekeurd, worden zij bewaard in het Wereldobservatorium voor ethiek (zie ook bij GEObs).

HET ONTWIKKELEN VAN EEN BASISCURRICULUM VOOR BIO-ETHIEK

Aangezien de kwaliteit van de bestaande ethiekonderwijsprogramma's zeer heterogeen is, is het noodzakelijk om normen en criteria voor die programma's vast te leggen, zodat ethiekonderwijs doelgericht en doeltreffend kan worden gestimuleerd in de diverse contexten. Om de afdeling bij te staan bij de uitvoering van deze activiteit, werd er een adviescommissie van deskundigen opgericht. Deze ad hoc commissie bestaat uit experts van de IBC, de COMEST, de *World Medical Association* (WMA, een internationale vereniging van en voor artsen), de *Academy of Sciences for the Developing World* (TWAS, een internationale organisatie van wetenschappers uit de derde wereld) en een vertegenwoordiger van de UNESCO-leerstoelen. De eerste taak van de adviescommissie is de ontwikkeling van een voorstel voor een basiscurriculum voor bio-ethiek, geënt op de *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* (2005). Dit basiscurriculum is bedoeld voor de ondersteuning van docenten die ethiek in hun medisch onderwijsprogramma willen opnemen of nieuwe methoden voor ethiekonderwijs willen onderzoeken. Als dit curriculum succesvol blijkt te zijn, kan dit ook worden aangepast voor andere academische disciplines.

HET TRAINEN VAN DOCENTEN ETHIEK

Bij de inventarisatie van de bestaande ethiekonderwijsprogramma's kwam als gemeenschappelijk kenmerk de kwetsbaarheid van deze programma's naar voren. Er bestaat doorgaans geen institutionele basis of vast systeem voor de opvolging van de bestaande ethiekdocenten. Zonder de inspanningen van gedreven docenten dreigen deze programma's dan ook vaak weer uit de curricula te verdwijnen. Om de continuïteit van deze programma's toch te garanderen, moeten de inspanningen die hiervoor werden gedaan, worden bestendigd. Met het oog hierop werd in samenwerking met de UNESCO-leerstoel voor bio-ethiek in Haifa (Israël) een opleiding voor ethiekdocenten opgericht voor de vorming van een nieuwe generatie ethiekdocenten. De doelstellingen van deze opleiding zijn:

- de studenten in te wijden in de middelen en bronnen voor ethiekonderwijs;
- de studenten de methodieken en methodes van ethiekonderwijs te leren;
- de studenten tijdens hun praktijkervaring laten evalueren en begeleiden door ervaren docenten.

HET AANBIEDEN VAN EDUCATIEF MATERIAAL

Bij de ondersteuning van ethiekonderwijsprogramma's hoort ook het aanbod van aangepast materiaal, zowel voor studenten als voor docenten. UNESCO, met haar ruime ervaring op het vlak van onderwijs, is uitstekend geplaatst om in deze behoefte te voorzien. Leermiddelen kunnen gratis ter beschikking worden gesteld, bijvoorbeeld door de distributie van materiaal of de verspreiding van documenten via internet. Verder is er nood aan nieuw educatief materiaal dat rekening houdt met de diverse ethische en culturele situaties in de verschillende delen van de wereld. UNESCO ondersteunt de ontwikkeling van dergelijke leermiddelen via een ruim aanbod van eigen publicaties, waaronder die van de COMEST en de IBC, en via haar samenwerking met UNESCO-leerstoelen.

HET SAMENWERKEN MET UNESCO-LEERSTOELEN

UNESCO-leerstoelen assisteren de Organisatie bij het implementeren van het Programma voor ethiekonderwijs (EEP). De activiteiten in samenwerking met de leerstoelen zijn doorgaans bedoeld om de bestaande programma's voor ethiekonderwijs en -onderzoek op het vlak van bio-ethiek en ethiek van de wetenschap en technologie aan te vullen. Er zijn UNESCO-leerstoelen voor bio-ethiek in Barcelona (Spanje), Brasilia (Brazilië), Buenos Aires (Argentinië), Egerton (Kenia), Haifa (Israël), Lima (Peru) en Washington D.C. (VS).

DE OPRICHTING VAN REGIONALE INFORMATIE- EN DOCUMENTATIECENTRA

Wanneer in een bepaalde regio activiteiten zijn opgestart, is de beschikbaarheid van informatie en documentatie met betrekking tot materiaal uit de regio – en in de officiële taal van dat gebied – van groot belang voor de toekomstige activiteiten aldaar. Met het oog daarop worden er regionale informatie- en documentatiecentra opgericht, die bovendien studenten en docenten van de nodige leermiddelen kunnen voorzien.

DE SAMENWERKING MET INTERNATIONALE NETWERKEN EN HET BIEDEN VAN TECHNISCHE ONDERSTEUNING

UNESCO werkt samen met diverse regionale en internationale netwerken om ethiekonderwijs over de hele wereld te promoten. De Afdeling biedt ook technische bijstand bij de ontwikkeling van ethiekonderwijsprogramma's op vraag van lidstaten, universiteiten, organisaties en instellingen.

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/ethics/eep](http://www.unesco.org/shs/ethics/eep)

Wereldobservatorium voor Ethiek (GEObs)

Het GEObs is een globaal databanksysteem voor bio-ethiek en andere vormen van toegepaste ethiek, zoals milieu-ethiek, ethiek van de wetenschap en ethiek van de technologie. Deze databank is online vrij toegankelijk voor alle lidstaten en voor het grote publiek. De gegevens zijn beschikbaar in de zes officiële talen van UNESCO (Arabisch, Chinees, Engels, Frans, Russisch en Spaans). Het systeem fungeert als een centrum voor de consultatie en vergelijking van gegevens

over activiteiten op het vlak van ethiek van over de hele wereld. Tegelijkertijd is het de bedoeling dat het GEObs een belangrijk platform wordt voor de ondersteuning en bevordering van activiteiten rond ethiek, door lidstaten en andere geïnteresseerde partijen te helpen bij het vinden van experts, het oprichten van commissies, het uitstippelen van beleid en het opzetten van onderwijsprogramma's in dit domein. Verder dient het ter ondersteuning en verrijking van alle activiteiten binnen de afdeling.

Het observatorium bestaat uit de volgende databanken:

DATABASE 1: WHO'S WHO IN ETHICS

Deze databank is een compilatie van alle beschikbare informatie m.b.t. deskundigen op het vlak van ethiek van over de hele wereld: wie is wie? De in deze databank opgenomen deskundigen werden geselecteerd via *peer review* op basis van recente publicaties en onderzoeksprojecten in verband met ethiek van wetenschap en technologie, het niveau en de omvang van het onderdeel ethiek in hun opleiding, en hun professionele achtergrond en activiteiten.

DATABASE 2: ETHICS INSTITUTIONS

Deze databank bevat gegevens over departementen, instituten, centra, commissies, raden, beoordelingscomités, maatschappijen, verenigingen en andere relevante entiteiten in het domein van ethiek van wetenschap en technologie. De instellingen die in de databank te vinden zijn, werden vooraf beoordeeld op hun missie, hun activiteiten en hun publicaties om hun actieve betrokkenheid in dit domein te verifiëren.

DATABASE 3: ETHICS TEACHING PROGRAMMES

Deze databank omvat de beschrijvingen van de bestaande ethiekonderwijsprogramma's in het domein van wetenschap en technologie, die werden verzameld door het Programma voor ethiekonderwijs (zie ook bij EEP).

DATABASE 4: ETHICS RELATED LEGISLATION AND GUIDELINES

Deze databank is een verzameling van voorbeelden en beschrijvingen van wetgeving en richtlijnen in verband met ethische vraagstukken uit verschillende landen en instellingen van over de hele wereld, die zijn uitgevaardigd om activiteiten op het vlak van wetenschap en technologie te reguleren. De informatie in deze databank werd verzameld en geanalyseerd door juridische experts die uit de verschillende lidstaten werden geselecteerd, en vervolgens beoordeeld en goedgekeurd door een beoordelingscommissie bestaande uit juridische experts uit verschillende regio's en juridische tradities. De experts verzamelen en analyseren juridische instrumenten voor bepalingen die te maken hebben met specifieke bio-ethische thema's en bepaalde artikels van de *Universele Verklaring over Bio-ethiek en Mensenrechten* (2005) en de *Internationale Verklaring inzake Menselijke Genetische Gegevens* (2003). Eenmaal goedgekeurd worden deze bepalingen opgenomen in de databank, met verwijzingen naar de relevante bio-ethische thema's en artikels uit de twee verklaringen.

DATABASE 5: CODES OF CONDUCT

Deze databank bevat een selectie van gedragscodes in verband met de ethiek van wetenschap en technologie, uitgevaardigd door professionele instanties, zowel in de privé- als in de publieke sector. De bepalingen van deze gedragscodes worden onderzocht met de bedoeling er gemeenschappelijke principes uit te distilleren op basis van criteria die werden vastgelegd in een voorlopige analyse van ethische en gedragscodes. Zodra deze bepalingen zijn goedgekeurd, worden ze opgenomen in de databank met verwijzingen naar de gemeenschappelijke principes.

De GEObs databanken worden voortdurend aangevuld en uitgebreid om zo een steeds beter zicht te krijgen op de ethische infrastructuur van iedere lidstaat.

VOOR
MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/ethics/geobs](http://www.unesco.org/shs/ethics/geobs)

geobs@unesco.org

Ethiek over de hele wereld

UNESCO organiseert een reeks conferenties over ethiek in verschillende landen met de bedoeling:

- informatie te verstrekken over de activiteiten van UNESCO op het vlak van ethiek en de resultaten daarvan te verspreiden;
- contacten te leggen met experts uit het land waar de conferentie wordt gehouden, om informatie uit te wisselen, feedback te krijgen over activiteiten van UNESCO en een netwerk uit te bouwen met verschillende geïnteresseerde partijen.

De reeks conferenties wordt georganiseerd in samenwerking met de Nationale UNESCO Commissies. Over het algemeen beslaat een dergelijke conferentie een dag. Elke conferentie verloopt in principe volgens dezelfde format: een vast programma tijdens de voormiddag, een variabel programma tijdens de namiddag en eventueel nog een sessie de volgende ochtend. Het variabele programma is aangepast aan de plaatselijke behoeften en omstandigheden. Met de betrokken partijen wordt steeds bekeken hoe het programma zo aantrekkelijk mogelijk kan worden gemaakt voor dat bepaalde land door de samenwerking met plaatselijke experts, professionals, beleidsmakers en andere relevante doelgroepen.

Binnen de context van de goedgekeurde activiteiten van UNESCO's Programma voor Ethiek van Wetenschap en Technologie zijn er verschillende opties voor het programma van de conferentie:

- De conferentie kan de gelegenheid bieden te discussiëren over manieren en middelen voor het implementeren van de internationale instrumenten en hun integratie ervan in de nationale praktijken en wetten.
- De conferentie kan focussen op de introductie, de ontwikkeling en de verbetering van ethiekonderwijsprogramma's (zie ook bij EEP).
- De conferentie kan tot doel hebben de manieren en middelen te bespreken van de oprichting van een Nationale Commissie voor Bio-ethiek of de activiteiten van een bestaande commissie te verbeteren of uit te breiden (zie ook bij ABC).
- De conferentie kan een middel zijn om het publieke debat over ethische vraagstukken aan te zwengelen, waarbij verschillende partijen (organisaties, groepen, individuen) worden betrokken.

Na afloop van de conferentie wordt er een voorlopig rapport opgesteld. Na goedkeuring is het rapport te raadplegen op de website van de Afdeling.

Alle lidstaten worden uitgenodigd om deel te nemen aan dit systeem van rondreizende conferenties (voor meer details voor deelname, zie de website).

VOOR MEER
INFORMATIE

[www.unesco.org/
shs/ethics](http://www.unesco.org/shs/ethics)

Belangrijke recente publicaties

Best Ethical Practice in Water Use (COMEST)

Environmental Ethics and International Policy

Ethics of Science and Technology: Explorations of the frontiers of science and ethics

Guide No. 1: Establishing Bioethics Committees

Guide No. 2: Bioethics Committees at Work: Procedures and Policies

Guide No. 3: Educating Bioethics Committees

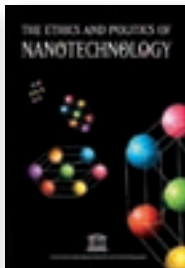
Human Cloning – Ethical Issues

Nanotechnologies, Ethics and Politics

The Ethics and Politics of Nanotechnology

The Precautionary Principle (COMEST)

The Teaching of Ethics (COMEST)

VOOR MEER
INFORMATIE OVER
DEZE EN ANDERE
PUBLICATIES:

[www.unesco.org/
shs/ethics](http://www.unesco.org/shs/ethics)

Aanspreekpunt in Vlaanderen

De Nederlandstalige editie van deze brochure is een uitgave van het UNESCO Platform Vlaanderen: een niet-gouvernementele organisatie die zich toelegt op het beter bekend maken van de doelstellingen en activiteiten van UNESCO.

Het UNESCO Platform Vlaanderen biedt allerlei informatie over UNESCO aan en beantwoordt vragen vanuit het publiek. De organisatie publiceert ook UNESCO info: een driemaandelijks tijdschrift dat bericht over een brede waaier onderwerpen en over de projecten die UNESCO over de hele wereld ontplooit.

CONTACTINFORMATIE

Correspondentie

UNESCO Platform Vlaanderen vzw
Farasijnstraat 32
8670 Koksijde
tel/fax 058 51 44 79

Informatiecentrum

UNESCO Platform Vlaanderen vzw
Zeelaan 24
8670 Koksijde
tel 058 52 36 41

www.unesco-vlaanderen.be
info@unesco-vlaanderen.be

Organisatie
van de Verenigde Naties
voor Onderwijs,
Wetenschap en Cultuur

UNESCO@vlaanderen

UNESCO Platform Vlaanderen vzw

Mit steun van de
Vlaamse overheid

Internetlinks

Afdeling Ethiek van Wetenschap en Technologie:
www.unesco.org/shs/ethics

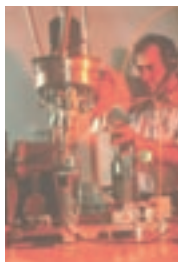
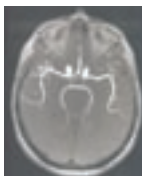
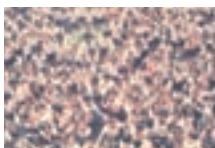
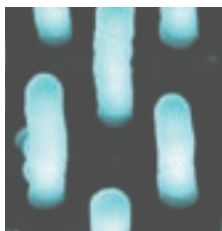
Bio-ethiek:
www.unesco.org/shs/bioethics

Wetenschap en technologie:
www.unesco.org/shs/est

Ondersteuning van Commissies voor Bio-ethiek (ABC):
www.unesco.org/shs/ethics/abc

Programma voor ethiekonderwijs (EEP):
www.unesco.org/shs/ethics/eep

Wereldobservatorium voor ethiek (GEObs):
www.unesco.org/shs/ethics/geobs

Contactinformatie

(Zie binnenin voor een aanspreekpunt in
Vlaanderen)

Division of Ethics of Science and Technology
Sector for Social and Human Sciences
UNESCO

1, rue Miollis
75732 Paris Cedex 15
France

Tel.: +33 1 45 68 49 98
Fax: +33 1 45 68 55 15